Куцаєва Т.О.
кандидат історичних наук, учений секретар,
НІАМ «Київська фортеця»

РОЗПОВІДЬ «ТРАГЕДІЯ ЄВРЕЙСЬКИХ ГЕТТО В УКРАЇНІ» СТОРІНКАМИ КНИЖКИ NELLY S. TOLL «BEHIND THE SECRET WINDOW», ЯК ЧАСТИНА ПРОСТОРУ НЕФОРМАЛЬНОГО ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ ГОЛОКОСТУ

Нині актуальні освітні заходи, що спряють знайомству, розширенню та поглибленню знань підлітків із історії Голокосту, з його особливою роллю в культурі пам'яті українського суспільства. Зважаючи на об'єм інформації, що складає це знання, в окремі обговорення можна винести свідчення маленьких жертв і запропонувати учням розповідь на основі англомовної літератури, що від першої особи передає трагедію єврейських гетто в Україні. Серед таких книжок зупинимося на спогадах про Львівське гетто Nelly Toll «Behind the secret window. A memoir of a hidden childhood during World war two» (Неллі Толл «За секретним вікном. Спогади про потаємне дитинство під час Другої світової війни» – тут і далі переклад авторський). Уперше книжку видали у США в 1993 р. Українською вона не перекладена, в Україні не продається [7]. Історія, викладена в книжці, вже тривалий час є основою для низки освітніх заходів для дітей віком від 7 років, які розробили американські музейники з «Massillon Museum», штат Огайо, США [5]. Їх можна адаптувати для українських реалій, або спробувати створити оригінальні, як пропонований.

Узагальнюючи навчальні, виховні та розвиваючі цілі названого неформального освітнього заходу, за аналогією зі шкільними уроками, визначимо, що він також дасть уявлення та посприяє популяризації актуальних знань із історії України, Другої світової війни, Голокосту, доповнить зміст шкільної програми. Саме в 2016 р., який в Україні офіційно оголошений як «Рік англійської мови», це ще більше приверне увагу фахівців, дотичних до викладання історії, до важливості вивчення першоджерел із учнями. Зважаючи на досить великий об'єм книжки в 162 сторінки, що хоча й написана доступною англійською мовою, проте містить специфічну термінологію та різний рівень володіння учнями іноземною мовою, доцільно запропонувати їм не просто формат заходу «читати – перекладати». Варто організувати інтерактивний двомовний захід, «сценарій» якого може включати наступні компоненти:

Представлення теми зустрічі. Визначення знань про трагедію євреїв Європи: «Я вивчаю (ще не вивчаю) у школі, але знаю (не знаю) про…». Знайомство з термінами «Слайд-шоу + інформаційні картки українською, англійською мовами»: геноцид, Голокост, Шоа, Катастрофа європейського єврейства, гетто, «остаточне вирішення єврейського питання», депортація, статистика гетто в Європі та Україні, жертв Голокосту, у т.ч. дітей.

Презентація паперового варіанту книжки (з наданням копій обраних для читання фрагментів і англо-українського словничка до них), що доповнена відеорядом «Зазирни всередину…» [6]. Не зайвим буде дати підліткам посилання на «Словничок-гід» до книжки, розроблений американськими музейниками [5]. Він цікавий тим, що дає англійською мовою переклади

багатьох польських слів із щоденного життя Неллі у Львові кінця 1930-х рр., наприклад, «бабця», «нотатки» тощо.

Знайомство з авторкою свідчення Неллі Толл – жертвою Львівського гетто варто здійснити не тільки в процесі вивчення книжки, а й через демонстрацію англомовних фільмів «Життя в тіні. Захована дитина та Голокост» та «Уявляючи кращий світ» [1, 8]. Увагу до непересічної жінки, яка з 6 років почала долати жах і безвихідь переслідувань та проявів антисемітизму, можна підсилити різною інформацією. Наприклад, за допомогою слайд-шоу підкреслимо, що малюнки Неллі, які вона, трансформуючи страх і трагедію в прекрасні образи, створила в дні вимушеного усамітнення у схованці разом із матір'ю, є цінними витворами мистецтва. 12 малюнків – «фрагментів історії» були виставлені на аукціоні в Нью-Йорку. 8 – зберігаються в Меморіалі Катастрофи (Шоа) і Героїзму Яд Вашем. По кілька малюнків експонуються в Меморіальному музеї Голокосту у Вашингтоні, у Музеї та освітньому центрі історії Голокосту в Іллінойсі. А інші стали основою пересувної виставки «Уявляючи кращий світ. Мистецтво Неллі Толл» музею «Massillon Museum», яка з 2014 р. мандрує музеями США та Канади [5]. 2 малюнки в 2016 р. були представлені на виставці «Мистецтво періоду Голокосту. 100 творів із колекції Яд Вашем» у Німецькому історичному музеї (Deutsches Historisches Museum). Нині Неллі Толл вже більше 80 років і живе вона у штаті Нью-Джерсі у США, працювала вчителем, арт-терапевтом, має науковий ступінь.

Розповідь у форматі «Жива книга» або «Жива бібліотека», що часто застосовується в неформальній освіті й популярна у світі [2]. Презентацію спогадів Неллі, які впливові рецензенти оцінили як такі що: «Не підкреслюючи жах і втрати, передають банальність зла та звичність втрат, сповнені мужності передати трагедію…», варто подавати в поєднанні з тими фрагментами книжки, які дозволять почати обговорювати з учнями різні складні теми (доля Польщі та західноукраїнських земель у 1939 р., репресивна політика радянського уряду, проблеми еміграції євреїв із Європи під час Другої світової війни та репатріації наприкінці 1940-х рр., антисемітська пропаганда гітлерівців, повсякдення гетто, колабораціонізм, Праведники народів світу, течії антигітлерівського руху Опору, гестапо, концтабір тощо). Сприйняття тем полегшується саме тим, що їх «ілюструють» тлумачення дитини. Адже Нелі створила не тільки малюнки. З 1941 р. вона вела спочатку короткі записи в маленькому чорному нотатнику, а з 1943 р. розпочала щоденник, для якого «винайшла» власну мову. Дівчина прагнула приховати навіть на папері слова «гетто» та «єврей» на випадок захоплення гестапо, якщо вона не встигне знищити записи. Крок за кроком сторінками тексу можливо повернутися в історію й відчути спокій життя родини Ландау в 1930-х рр., а потім перші ознаки катастрофи, що насувалася. Із вступом у Львів Червоної армії батька Неллі – власника оптового магазину, визнали небажаним членом суспільства, «буржуєм» і він до 1941 р. переховувався поблизу румунського кордону. До оселі родини, з якої почали конфісковувати майже всі речі, заселили червоноармійців.

Захоплення міста гітлерівськими військами в 1941 р. відразу знаменувало майбутні трагедії – дівчина стала свідком побиття знайомого родини гітлерівцями. Потім радість від повернення батька була затьмарена

неможливістю вийти на вулицю, грати з дітьми інших національностей. У перші дні окупації Неллі навіть не уявляла, що євреї складали чи не половину населення міста, а мали бути в гетто: «у вітряний день … зчавлені наче сардини в банці». У пошуках порятунку вперше дівчинку переховували в родині католиків Крайтерових. Батьки забрали її лише тоді, коли вона залишилася чи не єдиною живою дитиною в родині. Під час облави в гетто гестапо знайшло у схованках її молодшого брата Янека та кузену Нінку. Їх вбили, не дивлячись на те, що тітка Ельза мала документи, які підтверджували неєврейське походження. Жінку стратили також.

Удруге дівчина переховувалася вже разом із матір'ю. Вони витримали втечу з гетто, небезпечний шлях околицями Львова, угорськими селами і, врешті, на 18 місяців оселилися в родині щиросердних католиків Войткових, знову у Львові. Саме схованка в помешканні Войткових, що закривалася імітацією стіни, стала тим «Секретним вікном», яке і відгородило Неллі від трагедій і відкрило їй власний уявний світ.

У своїй книжці Неллі описала ще кілька трагедій єврейських родин Львова, чим: «…сконцентрувала увагу на всіх невинних жертвах Голокосту, пам'ять про яких ніколи не згасне». Наприклад, уже в перші дні спокою, як гітлерівці полишили місто восени 1944 р., на вулиці вона зустріла перехожих – батька з 5-6-річним Сруліком. Хлопчик утратив голос після того, як схованим у коморі побачив убивство матері та сестри-немовляти під час облави. Потім майже рік чоловіка та сина переховував у одному із склепів чуйний українець, який копав могили на цвинтарі. Для батька єдиним щастям було те, що дитина не кашляла в ті дні, коли їм доводилося лежати як «сухарям у коробці».

Творча «зупинка» для виготовлення малюнків або розмальовок на основі книжки та пам'ятних листівок для Неллі, із запрошенням відвідати «місця пам'яті» в Україні (англійською та українською мовами).

Підсумки та рефлексія. Спільні роздуми про форми збереження пам'яті. Знайомство із званнями «Праведник народів Світу» і «Праведник Бабиного Яру». Складання «книжки» з малюнків і листівок учасників заходу та карти «Місць пам'яті» родини Неллі, які «вшанували» учасники заходу (вул. Скарбівська (нині Й. Сліпого), Клепарівська, Волинська, Байки, площа Ф. Смольки (нині П. Григоренка)). Неформальне домашнє завдання – написати коротке есе або пост у соціальній мережі з враженнями та поширити інформацію друзям.

Список використаних джерел:

1. Відео «Hidden Children and the Holocaust at MTSU – Dr. Nelly Toll» / https://www.youtube.com/watch?v=lwj1uRjPIiM

2. Жива бібліотека: не-книжкові історії з перших вуст / http://gazeta.ua/blog/2922/ziva-biblioteka-neknizhkovi-istoriyi-z-pershih-vust

3. Куцаєва Т. О. Музейній уроки толерантності як простір неформального викладання історії Голокосту // Сучасна педагогіка: теорія, методика, практика. Мат. Міжнар. наук.-практ. конф. (Полтава, 20-21.05.2016). – Херсон: Гельветика, 2016. – 136 с.

4. Куцаєва Т. О. Розповіді «Трагедія єврейських гетто в Україні, свідченнями маленьких жертв», як частина простору неформального викладання історії Голокосту // Основные направления развития педагогической науки. Мат. Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 21-22.10.2016). – Херсон: Гельветика, 2016. – 140 с.

5. Massillon Museum / http://www.massillonmuseum.org/231

6. Toll N. Behind the Secret Window / https://www.amazon.com/Behind-Secret-Window-Nellie-Toll/dp/0142302414

7. Toll N. Behind the secret window. A memoir of a hidden childhood during World war two. – Puffin Books, 2003. – 162 p.

8. This Documentary Film / http://www.imaginingabetterworld.com/exhibit/

Маштега Л.П.
викладач,
Вище професійне училище № 25 міста Києва

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ МОТИВАЦІЇ ДО ЧИТАННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ НОВИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

Розвиток суспільства визначається розвитком людини. Одним з головних завдань сучасної освіти є розвиток учня, його особистісних якостей. Художня література покликана формувати всебічно розвинуту особистість, людину з високими моральними чеснотами, яка буде конкурентоспроможною в сучасному соціумі.

Але сучасні діти все з меншим бажанням читають книжки, від яких залежить їх інтелектуальний та духовний розвиток.

Завдання педагога – активізувати пізнавальний інтерес учня, додати розумової та емоційної енергетики в урок, домогтися того, що учень сам захоче прочитати твір, проаналізувати його, зробити свої висновки.

Ось чому використання нетрадиційних методів викладання у ПТНЗ є актуальним і раціональним одночасно.

На допомогу педагогові прийшли нові освітні технології, які покращують загальний розвиток особистості, формують її світоглядну культуру, творчість, індивідуальний досвід. Це технології, які оновлюють технологію навчання та змінюють особистісні установки викладача.

Особливе місце серед таких технологій посідають імітаційні активні методи. Імітаціями називають процедури з виконання певних простих дій, які відтворюють, імітують будь-які явища навколишньої дійсності [2, с. 43].

Такі методи поділяються на неігрові (аналіз конкретних ситуацій, імітаційні вправи, індивідуальний тренінг) та ігрові (ділові ігри, розігрування ролей, ігрове проектування).

Наприклад, під час вивчення новели Григора Тютюнника «Три зозулі з поклоном» пропоную зіграти в гру «Я кореспондент». Потрібно взяти інтерв'ю в одного з героїв новели. Учневі потрібно загітувати одного з одногрупників для участі в грі у ролі одного з персонажів новели. Щоб добре розіграти цей діалог, потрібно уважно прочитати твір, перейнятися проблемами героїв та ще й мати багату уяву. Тому що «кореспондент» може запитати щось не пов'язане зі змістом тексту.

Учням подобаються завдання, спрямовані на розвиток уяви. Так після ознайомлення з новелою Олеся Гончара «За мить щастя» прошу учнів написати листа головному героєві, в якому потрібно висловити своє ставлення до його вчинку. Щоб краще усвідомити проблеми новели «Залізний острів»